

Yleisöä etsimässä

ANG, Ien. *Desperately seeking the audience*. Routledge 1991.

Ang väittää, että huolimatta television merkityksestä jokapäiväisessä elämässämme tietomme siitä ovat jääneet vajaavaisiksi ja ymmärryksemme vähäiseksi. Tämä johtuu siitä, että yleisöä koskevan tiedon tuotanto on lähtenyt institutionaaliseen näkökulmasta, jota erityisesti televisioyhtiöissä harjoitettu tutkimus on edustanut tiedonintressin kohdistuessa yleisön "saamiseen".

Institutionaalinen tieto ei ole ollut Angin mukaan kiinnostunut todellisten yleisön sosiaalisesta maailmasta, vaan se on ollut kiinnostunut "televisioyleisöstä" esineluontoisena kategoriana. Institutionaalinen näkökulma ei rajoitu Angin mukaan vain kaupallisiin televisioyhtiöihin, jotka tarkastelevat yleisöä markkinoina, vaan myös julkisen palvelun televisioyhtiöt ovat edustaneet samaa näkökulmaa. Niissä on tapahtunut siirtymä ideologisesta, normatiivisesta ja filosofisesta tiedosta, jossa "televisioyleisö" määritellään "mitä se tarvitsee" -termein yleisömittausten tuottamaan empiriseen tietoon. Angin mukaan tässä on kysymys siirtymästä markkinaorientoituneeseen suuntaan, jossa televisioyleisö määritellään "mitä se haluaa" -termein.

Julkisen palvelun organisaatioissa ei ole Angin käsityksen mukaan pystytty kuitenkaan kehittämään yleisöntutemuksen lisäämiseksi sellaisia uusia tapoja, jotka olisivat laadullisesti erilaisia kuin kaupallisten yhtiöiden käyttämät tavat. Osansa saavat myöskin akateemiset tutkijat, jotka hekin ovat olleet hänen mukaansa tukemassa ja harjoittamassa institutionaalisen näkökulman mukaista tutkimusta — jos eivät poliittisesti niin ainakin epistemologisesti.

Ang kuvaa kiintoisalla tavalla ja varsin yksityiskohtaisesti edellä tarkasteltuja il-

miöitä ja prosesseja eräissä televisioyhtiöissä. Tarkastelen tässä kuitenkin lähemmin vain Angin käsityksiä siitä, minkälainen televisioyleisö on todella luonteeltaan, minkälaisesta vaihtoehdoisesta näkökulmasta sitä olisi tutkittava ja mitä vikaa on ollut aiemmassa tutkimuksessa.

Ang arvostelee kirjassaan sellaista yleisötutkimusta, jossa television katselua pyritään tavalla tai toisella mittaamaan ja rakentamaan tämän mittaamisen perusteella yleisöjä koskevia tilastollisia kuvailuja ja katselua koskevia yleistyksiä. Angin mukaan sekä televisioyhtiöiden harjoittama yleisötutkimus että myös akateeminen yleisötutkimus ovat olleet luonteeltaan juuri tällaista. Ang lähtee siitä, että television katselu on aina konkreettista arkipäivän tilanteista riippuvaista toimintaa. Tämä tilannerippuvuus tekee katsomiskäyttäytymisestä ennustamattoman ja yleisöstä häilyväisen. Katsoomiskäyttäytyminen on siis pikemminkin epävakasta kuin pysyvää. Näin ollen se kokonaisuus, jota kutsutaan katselutavoiksi- ja tottumuksiksi — ja jota tutkimuksissa mitataan — ei edusta mitään yksilön tai ryhmän käyttäytymispiirrettä, vaan kysymyksessä on ainoastaan sattunainen tuokiokuva. Tästä perspektiivistä katsoen televisioyleisö on tietyllä tavalla mieleton kategoria. Yleisön käyttäytymistä ei voida kuvata minkään kokonaisvaltaisen tietojärjestelmän avulla. Arveluttavia ovat yleistykset, jotka tavalisesti nähdään tieteellisen tiedon päämääränä. Yksilöiden televisionkatselu on niin erilaista ja heidän katselukäyttäytymisensä niin vaihtelevaa, että "metsää" ei ole "puista" rakennettavissa.

Ang tarjoaa tilalle metodologisen situationalismin ohjelmaa. Olisi tutkittava konkreettisia katselutilanteita eikä eikonkustuaalista "katselukäyttäytymistä". Olisi tutkittava tilanteita, joissa ihmiset kohtaavat television, käyttävät sitä, tulkitsevat sitä, nauttivat siitä, ajattelevat sitä ja puhuvat siitä. Olisi tunnustettava,

että tilanteet pikemmin kuin yksilön ominaisuudet määräävät katselukäyttäytymisen. Olisi oltava herkkyyttä yksityiskohdille, kun tehdään havaintoja siitä, miten ihmiset käyttävät televisiota jokapäiväisessä elämässään. Metodologinen situationalismi merkitsee, ettei voida jättää ottamatta huomioon mikrotilanteita, joissa televisiota katsotaan. Tämä yhdessä sen kanssa, että yksilön asema televisioyleisön jäsenenä on hyvin epävakaa — ihmiset liikkuvat jatkuvasti "televisioyleisöön" ja siitä ulos integroidessaan katselukäyttäytymistään muihin toimintoihinsa — aiheuttaa sen, että yleistyksiin voidaan suhtautua vähättelevästi. Angin mukaan ohjelman avulla voidaan päästä parempaan ymmärrykseen televisioyleisöstä sekä saada virikkeitä ja aineksia televisiokulttuuria koskevaan keskusteluun. Hänen televisiopolitiininen näkemyksensä on, että aiempi yleisötutkimus ei ole hyödyttänyt niinkään tällaista keskustelua, vaan institutionaalista näkökulmaa, joka on taipuvainen näkemään televisioyleisöt tietynlaisina kollektiivina omine tunnuspiirteineen ja pyrkimään tiedon avulla niiden kontrolloimiseen.

On helppo yhtyä Angin ajatukseen, että etnografista tms. tutkimusta tarvittaisiin lisää, jotta ymmärrettäisiin paremmin, miten ihmiset käyttävät televisiota arkielämässään. Sen sijaan on vaikeampaa hyväksyä hänen käsityksensä, joka vähättelee mahdollisuuksia tehdä yleistyksiä. Mitähän Ang ajattelisi esim. suomalaisesta televisiosta ja elämäntapaa koskevasta tutkimuksesta, jossa on kysymys ihmisen televisiosuhteesta hänen arjessaan. Elämäntapatutkimushan korostaa katselun ja valintojen pysyvyyttä ja ryhmä- tai luokkaperäistä luonnetta sekä tarjoaa mahdollisuuden näitä koskeviin empirisiin yleistyksiin. Erityisesti Angin väitteet, jotka koskevat television katselun ailahtelevuutta, ovat huonosti perusteltuja. Tämä ei ole ihmeikään, koska hänellä ei ole ollut käytettävissään mitään laajamittaisempia empiriisiä tutki-

muksia tästä asiasta. Tämä taas johtuu siitä, että niitä ei ole toistaiseksi tehty.

Angin teos saa luultavasti runsaasti vastakaikua niiden tutkijoiden taholta, jotka käyttävät etnografisia menetelmiä omissa tutkimuksissaan. Mutta sillä on toki merkitystä myös niille tutkijoille, jotka ajattelevat monista asioista eri tavalla kuin hän. Vaikkakaan Angin väitteet ovat vähemmän vakuuttavasti perusteltuja, yleisöryhmittelyjä tekevä tutkija muistaa Angin teoksen luettuaan todennäköisesti pohtia tarkemmin ryhmittelyjensä perusteita ja tekemistä. Teoksen väite katselun ailahtelevuudesta saattaa tuoda tutkijan mieleen epäilyn, ettei hänen ajallisesta poikileikkausaineistosta laatimansa kuva yleisöstä olekaan välttämättä niin pysyvä kuin hän oli ajatellut. Tämä taas synnyttäisi tarpeen pitkittäisleikkaustutkimuksiin. Kaiken kaikkiaan Angin teoksella onkin varmasti vaikutuksia, jotka ovat pitkälle siitä riippumattomia, onko lukija hänen kanssaan samoilla linjoilla vai ei.

Pertti Tiihonen

Rosvot kiinni!

PROTESS, David L.; COOK, Fay Lomax; DOPPELT, Jack C.; ETTEMA, James S.; GORDON, Margaret T.; LEFF, Donna R. & MILLER, Peter. The Journalism of Outrage. Investigative Reporting and Agenda Building in America. New York, The Guilford Press 1991. 287 s.

Tutkiva journalismi paljastaa yhteiskunnallisia väärinkäytöksiä. Se etsii "uhreja" ja heidän ongelmiansa syyllistyneitä "rosvoja". Tavoitteena on saada epäkohdat

korjatuiksi. Taistelussa hyvän puolesta pahaan vastaan tarkoitus pyhittää usein keinot.

Tärkeänä aseena tässä kamppailussa on närkästyksen synnyttäminen suuressa yleisössä. Se on saatava barrikadeille vaatimaan asioista vastaavien päitä vädille. Tähän viittaa myös kirjan nimi. Siinä tarkastellaan kuutta Yhdysvalloissa melkoista kansallista julkisuutta synnyttäneitä tapausta ja niiden pitkäkestoista synnytystä journalistiseksi tuotteeksi: aiheen syntymistä, eteenpäin kehittelyä, tekoprosessia ja jutun synnyttämien yhteiskunnallisten vaikutusten analyysia.

Kirjan voi nähdä kuuluvan "vakavan tutkivan journalismin" sarjaan. Se pyrkii näyttämään miten tutkivan journalismin menetelmillä pystytään vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, institutionaalistaa tutkiva journalismi osaksi toimitusten arkinutiinia (jos rutinista tässä yhteydessä voidaan puhua) ja nostaa tutkiva journalismi yhteiskunnallisesti arvostettuun asemaan myös toimitusten ulkopuolella. Se pyrkii häivyttämään tutkivan journalismin ympäriltä salapoliisimaisuutta ja mystiikkaa, jota monet amerikkalaiset tutkivan journalismin oppaat ja niksikirjat joko tahallisesti tai tahtomattaan ovat lisänneet.

Kirjan esimerkeissä on kysymys tutkivan journalismin "puhtaimman muodon" eli yhteiskunnallisten väärinkäytösten ja nimenomaan salattujen väärinkäytösten paljastamisesta tiedotusvälineiden kautta ja toimittajien itsensä tekemien tutkimusten avulla. Ei siis tyydytä "pelkkään" analyttisen tai syvällisen tiedon esillekaivamiseen ja väittämiseen.

Tutkiva juttu pyritään henkilöittämään. Tapauksille on löydettävä vähintään kaksi osapuolta ja "hyvän" ja "pahan" väliille on rakennettava jännite. Yksittäisen uhrin kohtalo on lisäksi pystyttävä revittämään laajemmaksi yhteiskunnalliseksi väärinkäytökseksi.

Rosvoja journalistit kutsuvat vielä juttua tehdessään "kohteiksi". Tämä onkin viisasta, sillä syyllisiä ei läheskään aina pystytä osoittamaan. Poliitikotkin ovat

oppineet näkemään paljastukset mahdollisuuksiinsa ongelmiensa korjaamiseksi.

Nixonin vastoinkäymisestä oppineina he reagoivat tutkiviin juttuihin paljon positiivisemmin kuin aiemmin. Heidän on parempi olla osa ongelman ratkaisua kuin osa ongelmaa.

Millaiseen tilanteeseen olisi johtanut esimerkiksi Kouri-tapaus, jos pääjohtaja Lassila ei olisikaan linnoittautunut omiin asemiinsa vaan päinvastoin olisi kiitellyt journalistien pankkinsa kasinopeli-ongelmien selvittämisestä ja samaan hengenvetoon julkistanut omat ehdotuksensa tilanteen korjaamiseksi? Entä olisiko ex-ministeri Kauko Juhantalo sittenkin entinen ministeri, jos hän olisi kiitellyt viestimiä tilinpäätösepäselvyyksiensä esiin nostamisesta ja ryhtynyt heti aktiivisesti selvittämään paljastuneita asioita?

Kirjan päähuomio keskittyy selvittämään tutkivan journalismin osuutta amerikkalaisen poliittisen päiväjärjestyksen rakentamisessa. Paljastusten vaikutusten tutkiminen vaikuttaa mielekkäältä, tähtäähän tutkiva journalismi nimenomaan epäkohtien korjaamiseen.

Esimerkkitapausten mielenkiintoinen piirre on suuren yleisön ja erilaisten painostusryhmien yllättävän vähäinen merkitys poliittisen agendan rakentamisessa. Tätä selvästi tärkeämpää on journalistien ja poliitikkojen keskinäinen koalitiio-journalismi, jossa välineen esiinnotamia ongelmia ratkotaan yhdessä jo ennen jutun julkaisemista.

Tutkiva journalismi on sitä harjoitettava välineelle kustannus, josta halutaan tuottoa. Yksi tuotto on jutun syntyminen, toinen sen synnyttämät yhteiskunnalliset vaikutukset. Yhteistyöllä poliitikkojen kanssa toimittajat haluavat jo etukäteen varmistaa mahdollisuudet ongelmien korjaantumiselle.

Vastapainona vaakakupissa on joidenkin poliitikkojen julkisivun automaattinen kiillotuminen. Tämä nähdään kuitenkin vähemmän vaaralliseksi kuin että jutut vaietaan kuoliaiksi ja epäkohdat jatkuvat.